

DEUTE HISTORIC. CRONOLOGIA

Jaume Botey. Juny 2003

COLONITZACIÓ DEL XVI-XIX I ESCLAVITUD

MOTIVACIÓ DEL DOMINI

- En un principi, l'or i la plata: guerres de religió del s. XVI
- Matèries primeres imprescindibles: cotó, cacau, sucre, coure, petroli...
- Amb mà d'obra d'esclaus.

a. Procés de l'espoli.

- la conquesta militar. Mercenaris, busca-vides, delinqüents, buscadors d'or
- la primera reacció dels indis es de cordialitat i admiració
- brutalitat i crueltat dels espanyols i el neocolonialisme anglès i EUA

b. El colonialisme espanyol (1500-1825). Saqueig - menyspreu

- explotació econòmica. Les societats precolombines desapareixen.
 - sectors
 - mines
 - agrícola i ramadera
 - comercial, centres que canalitzen les exportacions d'or i perles
 - tipus d'organització
 - mita (reclutament obligat per prestació de treball): a les mines: modus de producció esclavista
 - encomienda, sota la tutela del encomendero... treball gratuït, pagar tributs...
 - obrajes: talles tèxtils: nens...
 - repartimientos: es pagava un salari...
 - naboría: treballs domèstics
 - població afectada
 - indis
 - negres: els aproximadament 30 Milions de negres importats de l'Àfrica com esclaus
 - nou model cultural, ètnic, polític.. : los cimarrones.
- conseqüències pel continent
 - demogràfiques: catàstrofe. Desaparició del 75 al 90 % de la població
Es passa de 70-80 Milions a 5-6 Milions al final del domini espanyol
 - la conquesta militar (p.ex. a Tenochtitlan van morir 250.000 mexicas)
 - el treball forçat dels indis convertits en esclaus
 - les malalties importades pels europeus per les que els indis no tenien defenses (verola)
 - ruptura de l'equilibri ecològic: concentració de pobles, reducció de la superfície cultivable, introducció de la ganaderia espanyola: vaques i cavalls..
 - A l'inici quan en una zona les reserves de plata i or s'havien acabat, es matava a la població sencera. A partir de meitat del XVII es trasllada a la població sencera convertida en esclaus. P.ex. Zacatecas i Guanajuato

“En Guanajuato la vida de los indios no depende del azar. Por respirar mercurio quedan por siempre tembleques i sin dientes en las plantas de amalgama, y por respirar polvo asesino y vapores de peste se revientan el pecho en lo socavones. A veces saltan en pedazos cuando la pólvora estalla, y a veces saltan al vacío cuando bajan cargando piedras o cuando suben llevando a la espalda a los capataces, que por eso llaman a los indios caballitos. Estos caballitos, “obreros asalariados libres”, no ven una moneda en su vida, pero están presos de las deudas. Sus hijos heredarán las deudas y también el miedo al dolor y a la cárcel y al hambre y a los dioses antiguos y al dios nuevo”. Galeano, Memorias del fuego. vol II, pg.85.

- econòmiques: fabulosos negocis dels europeus, p.ex.:
 - Durant tot el XVI el 95 % de totes les exportacions de la colònia a la metròpoli eren plata i or: 80% plata, el 19 % or i 1 % diamants
 - de 1503-1660 la plata americana transportada a Europa triplicà el total de reserves europees
 - les entrades d'or del Brasil a Londres arribaren, a finals del XVIII a 50.000 lliures setmanals
 - la 1^a. llicència d'importació d'esclaus per Felip II estipulava uns guanys de 900.000 ducats
 - Felip V es reservà el 25 % dels beneficis del comerç d'esclaus en la concessió a Anglaterra.
- model de relació internacional: consolidació d'Am.Llat. com a regió alienada i dependent
 - serà per sempre un continent de majories pobres amb impossibilitat d'integrarse a l'Occident
 - el monopoli que imposà Espanya impossibilità la creació d'economies competitives
- ecològiques: trencament dels ecosistemes
 - talaies i deforestació, canvis en els cultius
 - ramaderia industrial i dependent.
- resistències i revoltes: inestabilitat.

c. Justificacions: la “missió evangelitzadora” i el debat. La visió dels vençuts.

- la conversió i la civilització. Butlla d'Alexandre VI al 1493 sobre l'administració de les Índies
- els indis: “són incapaços d'organitzar-se, són mandres, els cal el treball (forçat!)..” Per molts, són bèsties, animals: Pau III al 1537 diu que ténen àima.
- la resistència a la conversió i a la submissió a la monarquia justificaven l'ús de la violència
 - Gines de Sepúlveda: ideòleg dels conqueridors
 - Antonio de Montesinos.
 - Bartolomé de las Casas “las encomiendas son formas encubiertas de esclavitud
 - Francisco de Vitoria.
 - Conflicte entre cultures i/o genocidi
 - Els diferents nivells de les cultures precolombines
 - valors que hi troben els conqueridors: hospitalaris, afables, pacífics..
 - perquè servien les “missions”?
 - La visió dels vençuts.
 - Profecies ja anunciaven l'arribada d'éssers poderosos que farien el mal.
 - L'admiració. Moctezuma
 - Com viuen la derrota els vençuts

EL GENOCIDI INDI: "MISSIÓ CIVILITZADORA"!!!

La riquesa d'Europa està construïda sobre l'explotació i extermini del indis d'Amèrica i sobre l'esclavitud a l'Àfrica.

a. A les Antilles Majors (Cuba, Jamaica i La Española: Sto Domingo i Haití)

Al 1492, hi havia 1'5 M. Al 1550 no en quedava ni un.

Testimoni de Fra Bartolomé de las Casas: "Mientras los indios estaban tan bien dispuestos para con ellos los cristianos han invadido estas tierra como perros rabiosos que se lanzan sobre dices y apetecibles corderos. Y como todos los que vinieron de Castilla eran gentes despreocupadas de sus almas, sedientas de riquezas y poseídos por las mas viles pasiones, pusieron tanta diligencia en destruir que no bastaria ninguna pluma o lengua para hacer el relato. La población estimada en un principio de casi un millon quinientas mil personas ha quedado completamente aniquilada".

b.- Al Brasil.

Quan hi arriben els portuguesos al 1500 la població estimada era de 3 Milions.

La costa brasilenya és colonitzada per famílies portugueses. Hi porten Milions d'esclaus africans.

Intent dels jesuïtes per demostrar els avantatges d'una conquesta pacífica per l'Evang. Reduccions del Parag.

Des de 1900 han desaparegut 800.000 indis. Al 1940 eren 500.000, al 1950, 100.000.

Al 1910 es crea el SPI (Servei Protecció Indígenes).

Al 1968 es descobreix que els funcionaris del SPI son subornats pels colons i funcionaris estatals per vendre indígenes com esclaus per a les explotacions del cautxu: massacres, destrucció de poblats, utilització d'arsènic..

Al 1970 la SPI és substituïda per la FUNAI (Fundació Nacional per l'Indi). Es incapaç.

Chico Mendes, assassinat el 22 de desembre del 1988. Senderos de Libertad (de Javier Moro).

c.- Mèxic, Amèrica Central i septentrional d'Am. del Sud.

Uns 7 Milions abans de l'arribada dels espanyols. 2 milions cent anys després.

Imperi Asteca de Mèxic. Teotihuacàn. La ciutat del sol, les piràmides. Cultura de l'Aguila, Nopal i la Serp

Olmeques i Tolteques, Zapotèques, Mixteques, Nahuas, Tarasques, Huastèques, Taramara...

Abans de l'arivada de Hernàn Cortés al 1519, 25 Milions.

A mitjans del XVI, 1550, en queden 6 Milions: repressió, gana, malalties, esclavitud.

A finals del XVI no arriben a 1 Milions

Igual amb l'Imperi Maia -Chiapas, Petén, Quichés, Guatemala...- Ciutats maies i piràmides. Popol Vuh. Palenques. Conquerit per Alvarado al 1523

Igual amb l'Imperi Inca -Perú- Atahualpa. Machu Pichu...

Conquerit per Francisco Pizarro el sanguinari, de 1532 a 1537.

Rebel·lió de Tupac Amaru (descendent de l'inca Tupac Amaru) al 1780 a Cuzco.

d.- Amèrica del Sud

Mapuches y Araucanos

Conquesta per Almagro, Pedro de Valdivia y Gonzalo de Mendoza.

De 1540 a 1553 s'apoderen de 350.000 Km2. y exterminen pràcticament a tots els indígenes.

Valdivia, executat per Caupolican per: "homicida, tirano, ingrato usurpador de la libertad y del patrimonio nuestro, a quien recibimos amigablemente para responder con violentas injurias y consumirnos en el trabajo de los minerales..."

Rebel·lió mapuche del 1598. Resisteixen fins al S. XIX.

LES SOCIETATS "CIMARRONAS"

Esclavitud i el desmoronament de l'Àfrica

Al 1748 Montesquieu a l'Esperit de les lleis diu "Sense esclaus, el sucre seria molt més car". Al 1758 Voltaire al Càndid fa dir a un esclau mutilat d'una mà "el preu que nosaltres paguem perquè Europa tingui el sucre barat"

Son aproximadament 30 M. el nombre d'esclaus deportats des de l'Àfrica. La xifra més benèvola parla de 10 M. els esclaus que arribaren a Amèrica, als que caldria afegir 8 M. que van morir des de que foren caçats en el camí fins a la costa i 2 M. durant la travessia pel mar. Com a mínim, per tant, va ser de 20 M. el nombre de la població negra deportada. Alguns parlen de 50 M.

Preu barat de compra: entre 5 a 10 lliures de 1650 un esclau de bona salut entre 15 i 30 anys. Aproximadament el mateix preu que un animal de càrrega, bou o cavall.

Al Brasil la seva esperança de vida era de 1 any després d'arribar.

Avui és possible calcular el "deute" acumulat o històric que significa per avui aquesta barbàrie, a partir de:

els llibres de bord dels armadors, informes dels capitans, relats dels viatgers, les òpisses d'assegurances marítimes, els planells i el nombre de vaixells, els extractes de comptes dels negrers, llibres de franquícies, valors de les monedes, valor dels intercanvis en el comerç triangular, llistes de medicaments, primes que es pagaven als caçadors d'esclaus, minuts dels processos i els descomptes per les execucions...

Efectes socials i econòmics a l'Àfrica

- despoblament
- Àfrica queda només amb criatures, vells i dones. La fecunditat a les dones...
- abandonament dels cultius. És més rentable caçar i vendre esclaus.
- canvis en el model cultural i de relacions socials.

Esclavitud i comerç català d'esclaus

"La trata negrera realizada por catalanes y españoles presenta dos etapas bien definidas: una fase legal y liberalizada, que va de 1789 a 1820, y otra ilegal y clandestina hasta los años sesenta (...). En total durante los años de tráfico legal, los buques catalanes transportaron a Cuba un total de 30.696 esclavos, el 10% de los entrados en la isla y el 27'7 % de los que llegaron en barcos de pabellon español.

Más difícil es medir la presencia catalana en el tráfico clandestino (...) En los mismos libros de contabilidad de las casas comerciales barcelonesas se puede observar que los "negros" se convierten en "bultos" o "carbón". La única medida fiable son las listas de embarcaciones capturadas por los abolicionistas ingleses (...) entre 1821 y 1845 fueron capturados 233 navíos españoles, 56 de los cuales catalanes, es decir, casi un 24 % del total. Estos barcos transportaban 8.351 esclavos..."

"A partir de 1820 la ilegalización del tráfico modificó su organización: concentración del sector y consolidación de una capa de negreros especializados (...) Estos traficantes dedicados a la dirección y organización del negocio negrero formarán la segunda y gran generación de negreros catalano-cubanos. Es la del los Samá, Francesc Martí, Pau Forcadé, Josep Maria Borrell, Miquel Pous y otros. Algunas firmas catalanas se establecieron incluso en los puertos norteamericanos: la casa Prats, Pujol y Cia., tenía casa abierta en Nueva York y Nueva Orleans". *Fradera. Catalunya i Cuba en el S.XIX.* en "Avenç", n.º. 75. Barcelona 1984.

"Con el bergantín "Tellus" se estrenaron (el capitán Font y sus hijos) en el transporte de carne negra desde África al mar de las antillas. La primera singladura fue hasta Mozambique en 1820 (...). El capitán Font Fors tenía un apoderado en el puerto de Barcelona, Pere Gil. Éste le escribe una carta explicándole los preparativos del viaje del Tellus a África:

"Sr. Joan Font i Fors. Caet. Barcelona 21 de julio de 1819 (...) Primeramente el sujeto que va encargado de la expedición, que es el Sr. Joan Botet, de Palamós, recién llegado de la Habana y bastante práctico en estas expediciones por tener 8 viajes, ocupará las plazas de Capitán, Piloto y Maestre dándole 100 (duros) mensuales y un 7 % del producto de la expedición en bruto. A su ijo que ocupará la plaza de segundo se le darán 100 (duros) de salario mensual y 3 duros por cada negro que llegue a la Habana. Al tercero

se le darán 60 duros mensuales y 1/2 duro por cada negro de los que lleguen a la Habana (...)” *Rovira*. El bergant negrer Tellus. en “Avenç”, n°. 75. Barcelona 1984.

“Los beneficios formidables derivados del comercio de brazos se canalizaron en direcciones muy diversas. (...) Los Samá, (Marqueses de Samá y Marianao) se convirtieron en impresionantes propietarios de tierras tanto en Cuba como en Cataluña; (...) Miquel Biada, promotor del Ferrocarril Barcelona-Mataró; Güell y Ferrer, banquero, terrateniente, fabricante de panas y copropietario de La Maquinista; los Canela, Cañella, Plandolit i Salom, vinculados al mundo de las finanzas y propietarios de importantes empresas navieras” *M. Izard*.

DEL COLONIALISME AL NOU CAPITALISME

La terminologia, els tòpics, els paràmetres de medicíó

Tercer món, països pobres, sud, perifèria, en vies de desenvolupament, causes estructurals, depenents, endeutats, hem d’anar a ajudarlos, estan com nosaltres ara fa 30 anys, són mandres, es el clima, massa influència de la tradició i la religió, etc. etc.. Hi ha raons històriques.

El XIX. Amèrica arriba a la independència i Àfrica i Assia són colonitzades.

Les revolucions liberals europees i la independència dels EEUU.

1776	Jefferson, Els Drets Humans
1776-1789	Washington
1817-1825	Monroe
1829	Nació independent

Amèrica Llatina. Causes de la independència (econòmiques, socials, polítiques, filosòfiques..)

Els complicats processos

- Rio de la Plata, Argentina (San Martín 1816)
- Chile (San Martín, O’Higgins 1817-1818)
- Colòmbia-Veneçuela-Ecuador (Bolívar 1919-1921), Bolívia (Sucre 1821)
- Mèxic (Hidalgo i Morelos. Iturbide. Plan de Iguala, 1821)
- Amèrica Central, Provincias Unidas (1823)

Tendències nacionalistes disgregadores

- Paraguay - Uruguay (el 1828, 1830)
- Colòmbia - Veneçuela - Equador (1830)
- Amèrica Central (Guat., Hond., Nicarag., El Salv., Costa Rica, 1838). Després

Panamà.

Nacionalisme econòmic i el refús del monopoli espanyol

- les debilitats econòmiques (el monocultiu, la manca d’infraestructura..)
- les debilitats financeres i les necessitats d’inversions
- la presència dels EU i la doctrina Monroe, 1823
- immigració

Les dues ànimes d’Amèrica Llatina.

Què s’entén per imperialisme

Expansió territorial per un domini econòmic, polític, militar, cultural...

Disraeli (1804-1821) l'utilitza per primera vegada. Relacions entre imperialisme i capitalisme.

Explicacions del marxisme: exportació del capital financer, relacions de domini i dependència (Marx, Lenin...) / formació de les perifèries (Samir Amin, Gunder Frank...)

Altres: el mite de l’home blanc, exportar la civilització, la religió (Cecil de Rhodes 1895)

Causes històriques de l’imperialisme europeu del XIX

. creixement demogràfic: Europa 1850, 266 M.hab., 1914, 452 M.hab. = excedent de població. De 1895 a 1900 emigren 50 M. d’Europeus

. crisis econòmiques 1848, 1893, 1901...

Colonialisme d'Anglaterra i EUA (XIX-XX). Dominació semi-colonial i colonial i el NOEI (1920....)

- Am. Llat. només productora de mat. primes
- impossibilitar el desenvolupament industrial
- monocultius
- control dels preus de les mat. primeres
- no als intents del proteccionisme en el mercat internacional
- monopolois a companyies estrangeres
- control de patents
- expatriació de capitals
- proteccionisme europeu
- deute
- Control dels recursos propis i recursos financers
- Les oligarquies locals aliades
- Intents de revoltes
- Intents de nacionalitzacions: Juan Manuel Rosas a l'Argentina al 1835, Balmaceda a Xile, Pancho Villa i Emiliano Zapata al 1910, Sandino, Allende

Processos d'independència "el liberalisme" (contra la metròpoli!). Semi-colònia (1820-1920)

Coalició de les oligarquies locals amb les internacionals.

Industrialització recolonitzadora.

Internacionalització de merçts. Conflictes entre proteccionisme i lliurecanvisme.

Inici de les democràcies formals...

Descolonització i l'aparició en el món de nous subjectes polítics no previstos.

La Guerra va debilitar el domini de les potències europees sobre les colònies de l'Àfrica i Àsia i EU mantenia una política anticolonial i no accepta els antics sistemes de tracte preferencial i protegit de les colònies. Cap al 1950 les Índies Occidentals Holandeses, la Xina, el subcontinent Indi i el sud-est asiàtic tenien ja algun tipus d'independència i a finals dels anys 60 la major part de l'Àfrica, exceptuant les possessions portugueses i espanyoles. Entre 1945 i 1965, només amb vint anys, sorgeixen, 57 nous estats independents dels aproximadament 180 existents actualment en el món.

Però la descolonització no es fa en funció de les poblacions autòctones o respectant la situació geogràfica, ètnica, lingüística, religiosa, econòmica etc.. Tot i que hi va haver diferents models de descolonització, en general aquesta es va fer segons els interessos de les metròpolis. D'aquí la gravíssima responsabilitat de l'Occident europeu en els conflictes posteriors i l'actual dependència. Ja durant la colònia s'havien imposat pràctiques d'extermini, de trasllads de població, de monocultiu. No es poden comprendre avui els drames de Ruanda, Somàlia, el Sudan o Angola sense fer referència a l'època de colònia i a la forma com es va produir la descolonització. Els llaços amb les metròpolis no es van trencar i avui aquells països, sota una pseudo autonomia política, mantenen respecte de l'occident una radical dependència econòmica, financera, tecnològica i cultural.

Processos d'independència i descolonització

Tot i que hi va haver diferents models de descolonització, aquesta es va fer segons els interessos de les metròpolis. D'aquí, els conflictes posteriors i l'actual dependència.

46 Independència de Jordània (Anglaterra) i Filipines (EU)

47 Independència de Birmània, Índia, Paquistàn i Ceilà (Anglaterra). Estat d'Israel (Angl.)

49 id de Laos i Camboia, estats associats a França, i d'Indonèsia

51 id de Líbia (Itàlia)

56 id de Marroc i Tunís (França), Sudàn (Anglaterra)

57 id de Costa d'Or : Ghana (K.Nkrumah)

60 Id de de 17 colònies africanes : Camerún, Togo, Senegal, Malí, Benín, Madagascar, República Centrafr., Txad, Gabon, Dahomey, Níger, Burkina Fasso

- (Alt Volta), Congo, Costa d'Ivori, Mauritània (: de França). Somàlia britànica, Nigèria (d'Anglaterra) Congo (de Bèlgica)
Problemes racials : Congo, Sudàfrica.. 70 : final de la guerra de Biafra (Nigèria)
Independència de Chipre (Makarios)
- 61 Independència de Kuwait.
Id de Tanganika i de Sierra Leona (Anglaterra). Assassinat de Lumumba (Congo)
- 62 Independència d'Argèlia. Guerra del 54-62. Presència de l'OAS. De Gaulle.
Id. de Ruanda i Burundi (Bèlgica) Uganda (Angl.).Jamaica i Trinid.Tobago a les Antilles (Angl)
- 63 id de Kènia i Zanzíbar (Anglaterra)
- 64 id de Malawi i Rhodesia del Nord : Zambia (Anglaterra). Independència de Malta
- 66 id de Gambia, Lesoto i Botswana (Anglaterra)
- 68 id de Guinea Equatorial (Espanya), de Swaziland i Illa Maurício (Anglaterra)
- 71 Guerra entre els dos Pakistans. Independència de Bangla Desh, Pakistan oriental
Independència dels Emirats Arabs Units
- 74 Independència Guinea Bissau i les illes Sao Tomé i Príncipe (Portugal)
- 75 Id. Cap Verd, illes Seychelles, d'Angola i de Moçambic (Portugal). Id. del Sàhara espanyol
- 80 Id. de Zimbabwe (Rhodesia del sur)
- 90 id. de Namíbia (Anglaterra. Protectorats des de Sudàfrica i conflictes amb Angola)

La dècada perduda: dictadures, deute, ptob. ecològic... L'anticomunisme i la "seguretat nacional".